

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра фармакогнозії і ботаніки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
доктор медичних наук,
професор Вікторія Сергієнко

_____ 2024 р.

СИЛАБУС

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

БК 2.15 Лікарські рослини і фітотерапія

підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація
галузі знань 22 Охорона здоров'я
Кваліфікація: доктор філософії (Ph.D.)

Обговорено та ухвалено
на методичному засіданні кафедри
фармакогнозії і ботаніки
Протокол № 10
від 23 квітня 2024р.
Завідувач кафедри

_____
доц. Наталія ШАПОВАЛОВА

Затверджено
профільною науково-методичною радою
з фармацевтичних дисциплін
Протокол № 1
від 9 травня 2024 р.
Голова профільної науково-методичної ради

_____
проф. Світлана БІЛОУС

Львів – 2024

Силабус навчальної дисципліни “Лікарські рослини і фітотерапія” опрацьований на кафедрі фармакогнозії і ботаніки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація галузі знань 22 Охорона здоров'я, кваліфікація: доктор філософії (Ph.D.), затверджений на методичному засіданні кафедри фармакогнозії і ботаніки (протокол № 10 від 23 квітня 2024 р.) та науково-методичної ради з фармацевтичних дисциплін (протокол № 1 від 09 травня 2024р.)

Зміни та доповнення до силабусу навчальної дисципліни на 2024-2025 н.р.

№ з/п	Зміст внесених змін (доповнень)	Дата і № протоколу засідання кафедри	Примітки
1.	Змін та доповнень немає		

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

Шаповалова Н.В., завідувач кафедри фармакогнозії і ботаніки ЛНМУ імені Данила Галицького, канд. фарм. наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Костишин Л.П., доцент кафедри токсикологічної і аналітичної хімії ЛНМУ імені Данила Галицького, канд. фарм. наук, доцент;

Барчук О.З., доцент кафедри організації і економіки фармації, технології ліків та фармакоекономіки факультету післядипломної освіти ЛНМУ імені Данила Галицького, канд. фарм. наук, доцент

ВСТУП

Програма вивчення дисципліни за вибором “ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ І ФІТОТЕРАПІЯ”

укладена відповідно до освітньо-наукової програми «Фармація, промислова фармація» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» кваліфікація: доктор філософії (Ph.D.)

Опис навчальної дисципліни (анотація) ВК 2.15“Лікарські рослини і фітотерапія” належить до дисциплін за вибором (курс за вибором з циклу дисциплін загальної підготовки) підготовки доктора філософії (Ph.D.) галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація». Програма надає можливості не тільки засвоїти основні теоретичні аспекти фітотерапії та узагальнити отримані в процесі навчання знання про лікарські рослини і засоби рослинного походження, а й набути практичних навичок з їх використання для профілактики та в комплексному лікуванні на різних етапах захворювання, а також реабілітації хворих.

ОПИС НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВИБОРОМ ВК 2.15 “ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ І ФІТОТЕРАПІЯ”

Структура навчальної дисципліни	Кількість кредитів, годин, з них				Вид контролю
	Всього	Аудиторних		СР (год.)	
		Лекцій (год.)	Практичні (год.)		
ВК 2.15 “Лікарські рослини і фітотерапія ”	3,0 кредити / 90 год.	10	34	46	залік

Предметом вивчення навчальної дисципліни є лікарські рослини, лікарська рослинна сировина, деякі продукти рослинного і тваринного походження як джерела лікарської сировини, рослинні препарати, лікарські рослинні засоби (настої, відвари, настойки, екстракти тощо), лікарські рослинні збори і чаї

Міждисциплінарні зв'язки.

Навчальна дисципліна «Лікарські рослини і фітотерапія» базується на знаннях, отриманих студентами при вивченні латинської мови, фармацевтичної ботаніки, нормальної та патологічної фізіології людини, фармакогнозії, технології лікарських форм, фармакології; закладає основи вивчення студентами клінічної фармації та фармакотерапії, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати отримані знання в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності. Як навчальна дисципліна відіграє роль у розв'язанні таких актуальних проблем, як профілактика і лікування різноманітних захворювань за допомогою фітотерапії, лікарських рослин і рослинних препаратів, створення ефективних лікарських засобів з природної сировини, підвищення якості лікарської рослинної сировини та засобів рослинного походження тощо.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання дисципліни “Лікарські рослини і фітотерапія” є формування цілісного уявлення про можливості і принципи наукової фітотерапії, форми і методи народної медицини, розуміння місця і ролі лікарських рослин в науковій, народній медицині, косметології, ароматерапії, а також можливості інтеграції траволікування з сучасними традиційними методами лікування.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Лікарські рослини і фітотерапія” є визначати ключові поняття навчальної дисципліни; трактувати взаємозв'язок між вмістом біологічно активних речовин лікарських рослин і їх фармакологічною дією; оволодіти методикою виготовлення основних лікарських форм з рослинної сировини і використання фітозасобів; вибирати фітозасоби загальної та специфічної дії залежно від наявних функціональних розладів у хворих різного профілю.

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті вищої освіти).

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти України дисципліна забезпечує набуття здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти **компетентностей**:

- *інтегральна:*

Здатність розв'язувати комплексні проблеми фармацевтичної освіти та науки, професійної та дослідницько-інноваційної діяльності у галузі фармації на основі переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних та практичних знань та професійної фармацевтичної практики

- *загальні:*

ЗК1. Здатність відповідально ставитися до завдань і обов'язків та збереження довілля, бути критичним та самокритичним, діяти з соціальною відповідальністю і громадянською свідомістю.

ЗК2. Здатність до абстрактного й аналітичного мислення і генерування ідей та навчання упродовж професійного життя і бути сучасно навченим.

ЗК3. Здатність до усного та письмового спілкування як українською, так й іноземною (переважно англійською) мовами для наукової комунікації, що забезпечує ефективну професійну діяльність.

ЗК4. Здатність використовувати інформаційні й комунікаційні технології та набуті знання у практичних ситуаціях, знаходити, обробляти й аналізувати інформацію з різних джерел.

ЗК6. Здатність виявляти, ставити і розв'язувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення, оцінювати та забезпечувати якість робіт, які виконують.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), розробляти та керувати проєктами, розподіляти час, працювати автономно.

ЗК8. Здатність до проведення відповідному рівні, адаптуватися та ситуаціях і впоратися з тиском, планувати та досліджень на діяти в нових працювати в міжнародному науковому просторі.

- *фахові:*

ФК1. Здатність до розуміння предметної області за напрямком і тематикою фармацевтичних досліджень і професійної діяльності.

ФК2. Здатність виявляти потребу в додаткових знаннях у сфері фармації та за напрямком наукових досліджень, генерувати наукові гіпотези.

ФК3. Здатність до застосування категорійнопоняттєвого апарату, новітніх теорій, концепцій, технологій і методів, необхідних для розв'язання комплексних проблем фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я.

ФК4. Здатність формулювати дослідницькі питання, розробляти проєкти наукових досліджень.

ФК5. Здатність володіти сучасними методами наукового дослідження, обирати їх та критерії оцінки дослідження відповідно до цілей і завдань наукового проєкту.

ФК6. Здатність інтерпретувати результати наукових досліджень, проводити їх коректний аналіз та узагальнення.

ФК7. Здатність до представлення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формі відповідно до національних та міжнародних стандартів.

ФК9. Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сфери суспільства.

Результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє вибіркова дисципліна “Лікарські рослини і фітотерапія”:

ПРН 1. Володіти концептуальними та методологічними знаннями в галузі фармацевтичних наук та бути здатним застосовувати їх до професійної діяльності при вирішенні дослідницьких і практичних завдань.

ПРН 2. Вміти проектувати та здійснювати комплексні дослідження, у т.ч. міждисциплінарні, на базі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в галузі філософії наукового пізнання.

ПРН 3. Планувати та реалізувати на практиці оригінальне самостійне наукове дослідження, яке повинно містити наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв’язують важливу або конкретну наукову або науковоприкладну проблему, яка що має істотне значення для галузі фармацевтичних наук.

ПРН 4. Використовувати сучасні інформаційні джерела національного та міжнародного рівня для оцінки стану вивченості об’єкту досліджень і актуальності наукової проблеми.

ПРН 5. Вміти формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.

ПРН 6. Вміти розробляти дизайн та план наукового дослідження.

ПРН 7. Вміти виконувати оригінальне наукове дослідження.

ПРН 8. Вміти проводити аналіз, систематизацію й інтерпретацію результатів наукових досліджень, використовувати методи статистичної обробки даних.

ПРН 9. Вміти пояснювати принципи, специфічність і чутливість методів дослідження, інформативність обраних показників.

ПРН 10. Вміти інтегрувати наявні методики й методи досліджень та адаптувати їх для розв’язання наукових завдань при проведенні наукових досліджень.

ПРН 11. Вміти інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій.

ПРН 12. Володіти навичками усної та письмової презентації результатів наукових досліджень у формі доповідей, публікацій, презентацій, постерних доповідей тощо українською та іноземною мовами.

ПРН 13. Дотримуватись етичних норм, враховувати авторське право та норми академічної доброчесності при проведенні наукових досліджень, презентації їх результатів та у науково-педагогічній діяльності.

ПРН 14. Володіти комунікативними навичками на рівні вільного спілкування в професійному середовищі й громадській сфері, у т.ч. іншомовних, щодо проблем фармацевтичного сектору галузі охорони здоров’я.

ПРН 15. Впроваджувати результати наукових досліджень в науково-освітній процес, фармацевтичну практику та суспільний розвиток.

ПРН 16. Координувати роботу дослідницької групи, вміти організовувати колективну роботу (здобувачів вищої освіти, колег, міждисциплінарної команди)

Матриця відповідності визначених Стандартом компетентностей дескрипторам НРК

Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
Інтегральна компетентність				
Загальні компетентності				
ЗК1. Здатність відповідально ставитися до завдань і обов’язків та збереження довкілля, бути критичним та самокритичним, діяти з соціальною		УМ3	К1	АВ3

відповідальністю і громадянською свідомістю.				
ЗК2. Здатність до абстрактного й аналітичного мислення і генерування ідей та навчання упродовж професійного життя і бути сучасно навченим.		УМ2		
ЗК3. Здатність до усного та письмового спілкування як українською, так й іноземною (переважно англійською) мовами для наукової комунікації, що забезпечує ефективну професійну діяльність.			К1	
ЗК4. Здатність використовувати інформаційні й комунікаційні технології та набуті знання у практичних ситуаціях, знаходити, обробляти й аналізувати інформацію з різних джерел.		УМ1	К1	АВ1
ЗК6. Здатність виявляти, ставити і розв'язувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення, оцінювати та забезпечувати якість робіт, які виконують.	ЗН1	УМ1 УМ2 УМ3	К1	АВ1 АВ2 АВ3
ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), розробляти та керувати проектами, розподіляти час, працювати автономно.		УМ3	К1	АВ1 АВ2
ЗК8. Здатність до проведення відповідному рівні, адаптуватися та ситуаціях і впоратися з тиском, планувати та досліджень на діяти в нових працювати в міжнародному науковому просторі.		УМ3	К1	АВ1
Фахові компетентності				
ФК1. Здатність до розуміння предметної області за напрямком і тематикою фармацевтичних досліджень і професійної діяльності.	ЗН1	УМ1 УМ2		АВ1 АВ2
ФК2. Здатність виявляти потребу в додаткових знаннях у сфері фармації та за напрямком наукових досліджень,	ЗН1	УМ1		АВ3

генерувати наукові гіпотези.				
ФК3. Здатність до застосування категорійнопоняттєвого апарату, новітніх теорій, концепцій, технологій і методів, необхідних для розв'язання комплексних проблем фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я.	ЗН1	УМ3		АВ2
ФК4. Здатність формулювати дослідницькі питання, розробляти проекти наукових досліджень.	ЗН1	УМ1 УМ2 УМ3	К1	АВ1 АВ2
ФК5. Здатність володіти сучасними методами наукового дослідження, обирати їх та критерії оцінки дослідження відповідно до цілей і завдань наукового проєкту.	ЗН1	УМ1 УМ2 УМ3		АВ1 АВ2 АВ3
ФК6. Здатність інтерпретувати результати наукових досліджень, проводити їх коректний аналіз та узагальнення.	ЗН1	УМ1 УМ2 УМ3		АВ3
ФК7. Здатність до представлення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формі відповідно до національних та міжнародних стандартів.	ЗН1	УМ1		АВ3
ФК9. Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сфери суспільства.	ЗН1	УМ1		

Відповідність визначених стандартом результатів навчання та компетентностей

Код програмного результату	Результат навчання	Код компетентності
ПРН 1.	Володіти концептуальними та методологічними знаннями в галузі фармацевтичних наук та бути здатним застосовувати їх до професійної діяльності при вирішенні дослідницьких і практичних завдань.	Зк 1,2 Фк 1
ПРН 2.	Вміти проєктувати та здійснювати комплексні дослідження, у т.ч. міждисциплінарні, на базі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в галузі філософії наукового пізнання.	Зк 2 Фк 3
ПРН 3.	Планувати та реалізувати на практиці оригінальне самостійне наукове дослідження, яке повинно містити	Зк 6, 7 Фк 4

	наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливу або конкретну наукову або науковоприкладну проблему, яка що має істотне значення для галузі фармацевтичних наук.	
ПРН 4.	Використовувати сучасні інформаційні джерела національного та міжнародного рівня для оцінки стану вивченості об'єкту досліджень і актуальності наукової проблеми.	Зк 3, 4 Фк 3
ПРН 5.	Вміти формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.	Зк 6 Фк 2
ПРН 6.	Вміти розробляти дизайн та план наукового дослідження.	Зк 6 Фк 4
ПРН 7.	Вміти виконувати оригінальне наукове дослідження.	Зк 6 Фк 4
ПРН 8.	Вміти проводити аналіз, систематизацію й інтерпретацію результатів наукових досліджень, використовувати методи статистичної обробки даних.	Зк 2 Фк 4, 5, 6
ПРН 9.	Вміти пояснювати принципи, специфічність і чутливість методів дослідження, інформативність обраних показників.	Зк 6 Фк 5
ПРН 10.	Вміти інтегрувати наявні методики й методи досліджень та адаптувати їх для розв'язання наукових завдань при проведенні наукових досліджень.	Зк 8 Фк 5
ПРН 11.	Вміти інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій.	Зк 4 Фк 6
ПРН 12.	Володіти навичками усної та письмової презентації результатів наукових досліджень у формі доповідей, публікацій, презентацій, постерних доповідей тощо українською та іноземною мовами.	Зк 7 Фк 7
ПРН 14.	Володіти комунікативними навичками на рівні вільного спілкування в професійному середовищі й громадській сфері, у т.ч. іншомовних, щодо проблем фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я.	Зк 8 Фк 2, 8
ПРН 15.	Впроваджувати результати наукових досліджень в науково-освітній процес, фармацевтичну практику та суспільний розвиток.	Зк 6 Фк 9
ПРН 16.	Координувати роботу дослідницької групи, вміти організовувати колективну роботу (здобувачів вищої освіти, колег, міждисциплінарної команди)	Зк 7 Фк 3

Результати навчання для дисципліни “Лікарські рослини і фітотерапія”:

знати:

- предмет і завдання дисципліни, її значення для практичної діяльності магістра;
- основні етапи розвитку фітотерапії; головні і сучасні напрямки наукових досліджень в галузі вивчення лікарських рослин;
- характеристику сировинної бази лікарських рослин (дикорослих і культивованих);
- нормативно-правові основи використання ресурсів дикорослих лікарських рослин на сучасному етапі;
- організацію заготівлі лікарської рослинної сировини;

- номенклатуру лікарських рослин, лікарської рослинної сировини і лікарських засобів рослинного та тваринного походження, які найбільш ефективно використовуються у нетрадиційній медицині;
- основні відомості щодо розповсюдження і місць зростання лікарських рослин, що застосовуються в народній медицині;
- вплив географічних і екологічних факторів на продуктивність лікарських рослин; мінливість хімічного складу ЛР;
- макроскопічний і мікроскопічний методи аналізу цілої, подрібненої, таблетованої та брикетованої лікарської рослинної сировини; особливості аналізу зборів;
- систему стандартизації і сертифікації ЛРС, фітозасобів в Україні; документальне оформлення результатів аналізу ЛРС; юридичне значення сертифікату;
- основні способи і форми застосування лікарської рослинної сировини в фармацевтичній практиці і промислового виробництва;
- лікарські форми з рослинної сировини та їх технологію, способи приготування лікарських засобів з ЛРС;
- технологію багатокомпонентних витягів і витягів, що рідко зустрічаються: олійних, винних, зі свіжих рослин.
- основні принципи та правила складання рецептури зборів та чаїв, види АНД на ЛРС, методи аналізу зборів,
- отруйні і сильнодіючі рослини, які використовуються в фітотерапії; особливості приготування і дозування фітотерапевтичних лікарських форм, до складу яких входять і сильнодіючі речовини;
- найважливіші синдроми отруєнь отруйними і сильнодіючими рослинами; принципи надання першої і невідкладної допомоги при отруєннях.
- правила техніки безпеки при роботі з ЛР і ЛРС;
- основні напрямки застосування в медицині лікарських засобів рослинного і тваринного походження;

вміти :

- визначати за морфологічними ознаками лікарські рослини у живому та гербаризованому вигляді;
- проводити заготівлю та сушіння, первинну обробку і зберігання лікарської сировини;
- володіти технікою макроскопічного аналізу ЛРС; визначати тотожність лікарської рослинної сировини різних морфологічних груп в цільному, подрібненому та порошкованому вигляді, а також у вигляді брикетів, таблеток та інших формах за допомогою визначника;
- визначати тотожність офіціальної і неофіціальної ЛРС за зовнішніми і мікроскопічними ознаками; проводити аналіз ЛРС в сумішах;
- розпізнавати домішки ботанічно близьких видів рослин при збиранні, прийомці та сертифікації сировини;
- розробляти і готувати рослинні збори, що складаються з офіціальних і неофіціальних рослин, інші фітотерапевтичні засоби для лікування різних захворювань, дати обґрунтування складу, технології, застосування;
- приготувати багатокомпонентні водні витяги з ЛРС, фітозасоби за авторськими прописами, витяги, що рідко зустрічаються: олійні, винні, з свіжих рослин; лікарські форми, до складу яких входять отруйні і сильнодіючі рослини;
- надати першу і невідкладну допомогу при отруєннях лікарськими рослинами;
- проводити фітохімічний скринінг ЛРС;
- проводити якісні та мікрохімічні реакції на основні групи біологічно активних речовин, які містяться у ЛР і сировині, застосувати тонкошарову хроматографію для аналізу ЛРС; проводити кількісне визначення БАР в ЛРС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни “Лікарські рослини і фітотерапія”

На вивчення вибіркової дисципліни відводиться 3,0 кредити ЄКТС, 90 годин.

Програма дисципліни за вибором “ Лікарські рослини і фітотерапія” структурована на 2 змістові модулі.

Змістовий модуль 1. Загальна фітотерапія, основні сировинні ресурси фітотерапії

Тема 1. Поняття про фітотерапію, її значення і місце в сучасній медицині і фармації. Історія розвитку, організація та загальні питання фітотерапії. Основні принципи і завдання сучасної фітотерапії.

Поняття про фітотерапію. Основні положення сучасної фітотерапії. Основні принципи і завдання сучасної фітотерапії. Сучасні проблеми фітотерапії. Переваги і недоліки фітотерапевтичних засобів. Фармакотерапевтична класифікація лікарських рослин. Значення та роль курсу в практичній діяльності провізора. Правила складання рецептури зборів та чаїв, методи їх аналізу. Сучасний стан виробництва вітчизняних фітопрепаратів та дієтичних добавок.

Основні історичні етапи розвитку фітотерапії, її роль і місце в сучасній лікарській практиці. Історична спадщина, фармакогнозія і фітохімія, фармакологія, патофізіологія, біофізика, психотерапія, лікарський досвід. Сучасні уявлення про механізми дії фітотерапії.

Тема 2. Основні сировинні ресурси фітотерапії. Правила заготівлі, сушіння рослинної сировини. Способи стабілізації ЛРС. Зберігання і контроль якості ЛРС. Стандартизація ЛРС і фітозасобів, види АНД на ЛРС.

Сировинна база ЛР: дикорослі і культивовані лікарські рослини. Охорона дикорослих лікарських рослин. Правила раціональної заготівлі ЛРС різних морфологічних груп. Первинна переробка ЛРС. Способи сушіння, консервації і стабілізації ЛРС. Зберігання і контроль якості ЛРС. Стандартизація ЛРС і фітозасобів, види АНД на ЛРС.

Тема 3. Біологічно активні речовини лікарських рослин. Взаємозв'язок між хімічним складом і фармакологічною дією ЛРС.

Біологічна і фармакологічна характеристика лікарських рослин. Речовини первинного та вторинного синтезу. Вуглеводи, полісахариди, вітаміни, органічні кислоти, ефірні олії, гіркоти. Рослинні глікозиди та їх практичне значення. Сапоніни. Серцеві глікозиди. Фенольні сполуки: прості феноли та їх глікозиди, кумарини, хромони, флавоноїди, таніди, антраценпохідні, лігнани, флаволігнани. Алкалоїди, основні їх представники та рослинні джерела.

Значення мікроелементів у життєдіяльності людини. Патологічні процеси, пов'язані з дефіцитом мікроелементів. Рослини як джерела водорозчинних і жиророзчинних вітамінів та мікроелементів.

Тема 4. Отруйні і сильнодіючі рослини у терапії різних захворювань.

Отруйні і сильнодіючі рослини. Відомості про отруйні властивості деяких лікарських рослин. Класифікація рослин за ступенем токсичності. Діагностика отруйних домішок у фітозасобах. Правила запобігання отруєнь лікарськими рослинами. Принципи надання допомоги при отруєннях рослинами. Значення фітотерапії при отруєннях.

Тема 5. Лікарські форми з рослинної сировини та їх технологія.

Особливості екстрагування біологічно активних речовин з ЛРС. Ступінь подрібнення рослинної сировини. Основні лікарські форми з рослин з рідким дисперсним середовищем (настій, відвар, напар, мацерат, настойка, екстракт, лінімент), з пластично-пружним середовищем (мазі, супозиторії) та тверді (порошки, гранули, таблетки). Правила виготовлення та використання настоек, відварів, чаїв, напарів, лікувальних ванн у стаціонарних, амбулаторно-поліклінічних, санаторно-курортних установах, а також у домашніх умовах. Фітозасоби для інгаляцій, полоскань і зовнішнього застосування. Офіційні та неофіційні лікарські рослини і збори як основні об'єкти фітотерапії. Методи аналізу ЛРС.

Офіційні та неофіційні лікарські рослини і збори як основні об'єкти фітотерапії. Методи аналізу ЛРС.

Тема 6. Способи використання фітозасобів

Загальні вимоги до проведення фітотерапії. Дозування фітозасобів залежно від віку. Специфіка формування алгоритму фітотерапії. Особливості застосування фітотерапії у педіатричній та геріатричній практиці. Поняття про ароматерапію, фітодієтику, фіто косметику, фітодизайн та фітоніринг.

Тема 7. Принципи формування фітокомпозицій. Фітозасоби загальної дії

Загальні підходи до формування фітокомпозицій. Роль хімічного складу рослин у визначенні структури фітокомпозицій заданої терапевтичної дії.

Загальні відомості про рослини з адаптогенною, імуномодулюючою та депуративною дією. Лікарські рослини як джерела вітамінів і мікроелементів. Використання фітозасобів з антиоксидантними властивостями.

Особливості фітодієтики при забрудненні навколишнього середовища радіоактивними нуклідами. Рослини, які сприяють виведенню радіонуклідів з організму.

Змістовий розділ 2. Спеціальна фітотерапія

Тема 8. Загальні принципи застосування фітотерапії. Показання та протипоказання до включення фітозасобів у комплексне лікування хворих різного профілю

Показання та протипоказання до включення фітозасобів у комплексне лікування хворих різного профілю. Принципи застосування фітотерапії: етапність, комплексність (поєднання фітотерапії з іншими методами і засобами), системність, індивідуалізація, тривалість і безперервність, поступовість, безпечність.

Тема 9. Лікарські рослини і лікарська рослинна сировина, які впливають на імунітет.

Імуномодулятори I та II групи. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що впливають на імунітет.

Тема 10. Лікарські рослини і фітотерапія алергійних захворювань.

Особливості складання і використання зборів, що використовуються при бронхіальній астмі, алергічному кон'юктивіті і риносинуситі, ексудативному діатезі, екземі, кропив'янці. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування алергійних станів.

Тема 11. Лікарські рослини і фітотерапія неврозів.

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні неврозів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування неврозів.

Тема 12. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань серцево-судинної системи.

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні захворювань серцево-судинної системи. Основні принципи фітотерапії гіпертонічної хвороби, ішемічної хвороби серця, атеросклерозу, серцевої недостатності, порушень серцевого ритму.

Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань серцево-судинної системи. Характеристика лікарських рослин ангіопротекторної, кардіопротекторної, регулюючої тонус судин (при артеріальній гіпер- та гіпотензії), гіполіпідемічної, гіпокоагуляційної та сечогінної дії.

Тема 13. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань кровоносної та лімфатичної систем.

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні захворювань кровоносної та лімфатичної систем.

Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань кровоносної та лімфатичної систем. Характеристика лікарських рослин.

Тема 14. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань органів дихання

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні захворювань органів дихання. Основні групи лікарських рослин за їх терапевтичним впливом на дихальні шляхи: антимікробні, відхаркувальні, потогінні та жарознижувальні, спазмолітичні, гіпосенсибілізувальні та протизапальні.

Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань органів дихання.

Тема 15. Лікарські рослини і фітотерапія в оториноларингології.

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні захворювань ЛОР-органів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань ЛОР-органів.

Тема 16. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань шлунково-кишкового тракту.

Основні принципи фітотерапії захворювань ШКТ. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань ШКТ. Лікарські рослини, що збуджують апетит і стимулюють секреторну функцію травного каналу, протизапальні, обволікаючі, проносні, антидіарейні, газогінні (кармінативні), глистогінні, спазмолітичні, регенераторні, гіперкоагулювальні (кровоспинні) та такі, що регулюють шлункову гіперсекрецію. Особливості застосування фітотерапії при захворюваннях органів травлення у дітей та осіб похилого віку. Фітозасоби, що використовують при гельмінтозах. Фітотерапія в комплексному лікуванні геморою.

Тема 17. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань печінки і жовчних шляхів.

Основні принципи фітотерапії захворювань печінки і жовчних шляхів. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань печінки і жовчних шляхів. Офіційні лікарські засоби рослинного походження, що використовуються для лікування захворювань печінки і жовчних шляхів. Рослинні гепатопротектори.

Тема 18. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань нирок і сечовидільних шляхів.

Основні принципи фітотерапії захворювань нирок і сечовидільних шляхів, простатиту. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань нирок і сечовидільних шляхів, простатиту. Лікарські рослини протизапальної, сечогінної, спазмолітичної та уролітичної дії. а також для регуляції сольового обміну, їх застосування при захворюваннях нирок і сечовидільних шляхів. Місце фітотерапії в комплексному лікуванні та реабілітації хворих на пієлонефрит, цистит, уретрит, сечокам'яну хворобу.

Тема 19. Лікарські рослини і фітотерапія ендокринних і обмінних захворювань.

Основні принципи фітотерапії цукрового діабету, захворювань щитовидної залози, ожиріння. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування ендокринних і обмінних захворювань. Лікарські рослини гіпоглікемічної, тиреотропної дії, ті, що регулюють менструальний цикл, лактогінні та ті, що знижують апетит. Застосування фітотерапії в комплексному лікуванні цукрового діабету, захворювань щитовидної залози, клімактеричного синдрому, імпотенції, гіпогалакції та ожиріння.

Тема 20. Фітотерапія в офтальмології.

Основні принципи фітотерапії блефариту, кон'юнктивиту, та ін захворювань. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в офтальмології.

Тема 21. Лікарські рослини і фітотерапія в стоматології.

Основні принципи фітотерапії пародонтозу, гінгівіту, стоматиту. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в стоматології

Тема 22. Лікарські рослини і фітотерапія в акушерстві і гінекології.

Особливості використання лікарських рослин в акушерстві і гінекології. Основні принципи фітотерапії гінекологічних захворювань. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в акушерстві і гінекології.

Тема 23. Лікарські рослини і фітотерапія в педіатрії.

Особливості використання і дозування лікарських рослин в педіатрії. Основні принципи фітотерапії дитячих захворювань. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в педіатрії.

Тема 24. Лікарські рослини і фітотерапія в онкології.

Основні принципи фітотерапії в онкології. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в онкології.

Тема 25. Лікарські рослини і фітотерапія в дерматології і косметології.

Основні принципи фітотерапії дерматологічних захворювань. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в дерматології і косметології. Лікарські рослини гіпосенсибілізувальної, протизапальної, антимікробної, регенераторної, тонізуючої та кератолітичної дії. Фітотерапія в комплексному лікуванні жирної та сухої себореї, піодермії, дерматитів. Застосування фітозасобів при травматичних ушкодженнях (порізи, садна) та опіках шкіри. Косметичний догляд за шкірою з використанням фітозасобів.

Тема 26. Лікарські рослини для профілактики і фітотерапія променевої хвороби.

Основні принципи фітотерапії при променевої хвороби. Можливості використання лікарських рослин для профілактики променевої хвороби. Особливості складання і використання зборів. Характеристика офіційних та неофіційних лікарських рослин, що використовуються для профілактики та лікування променевої хвороби.

Тема 27. Лікарські рослини і фітотерапія гіпо- і авітамінозів.

Лікарські рослини як джерела вітамінів та мікроелементів. Основні принципи фітотерапії при гіпо- і авітамінозах. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються при гіпо- і авітамінозах. Макро- і мікроелементи, їх роль у життєдіяльності людини. ЛР як джерело мікроелементів.

Тема 28. Основи дієтотерапії. Фітодієтика, фітогігієна, фітобальнеологія фітодизайн, фітоніринг.

Фітотерапевтичні властивості харчових, сільськогосподарських, технічних, пряно-ароматичних рослин. Значення лікарських рослин у фітодієтиці, фітогігієні, фітобальнеології. Поняття про фітодизайн, фітоніринг. Можливості сучасної фітонірингової терапії в лікуванні захворювань. Характеристика лікарських рослин, що використовуються у фітодієтиці, фітогігієні, фіто бальнеології та для фітодизайну

Тема 29. Основи і принципи ароматерапії: об'єкти, способи, методи застосування. Лікарські рослини та ефірні олії, які використовуються в ароматерапії.

3. Структура за дисципліни вибором

Тема	Лекції	Практичні заняття	СРС
Змістовий модуль 1. Загальна фітотерапія			
Тема 1. Поняття про фітотерапію, її значення і місце в сучасній медицині. Історія розвитку, організація та загальні питання фітотерапії. Основні принципи і завдання сучасної фітотерапії.	2	-	1
Тема 2. Основні сировинні ресурси фітотерапії. Правила заготівлі, сушіння рослинної сировини. Способи стабілізації ЛРС. Зберігання і контроль якості ЛРС. Стандартизація ЛРС і фітозасобів, види АНД на ЛРС.	2	-	1
Тема 3. Біологічно активні речовини лікарських рослин. Взаємозв'язок між хімічним складом і фармакологічною дією ЛРС.	2	-	1
Тема 4. Отруйні і сильнодіючі рослини у терапії різних захворювань.	-	2	1

Тема 5. Лікарські форми з рослинної сировини та їх технологія.	1,5	-	1
Тема 6. Способи використання фітозасобів	0,5	-	1
Тема 7. Принципи формування фітокомпозицій. Фітозасоби загальної дії	1	-	1
Змістовий модуль 2. Спеціальна фітотерапія			
Тема 8. Загальні принципи застосування фітотерапії. Показання та протипоказання до включення фітозасобів у комплексне лікування хворих різного профілю	1	-	1
Тема 9. Лікарські рослини і лікарська рослинна сировина, які впливають на імунітет.	-	2	1
Тема 10. Лікарські рослини і фітотерапія алергійних захворювань.	-	2	1
Тема 11. Лікарські рослини і фітотерапія неврозів.	-	2	1
Тема 12. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань серцево-судинної системи.	-	2	2
Тема 13. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань кровоносної та лімфатичної систем.	-	-	2
Тема 14. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань органів дихання	-	2	2
Тема 15. Лікарські рослини і фітотерапія в оториноларингології.	-	2	1
Тема 16. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань шлунково-кишкового тракту.	-	2	2
Тема 17. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань печінки і жовчних шляхів.	-	2	2
Тема 18. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань нирок і сечовидільних шляхів.	-	2	2
Тема 19. Лікарські рослини і фітотерапія ендокринних і обмінних захворювань.	-	2	2
Тема 20. Лікарські рослини і фітотерапія в офтальмології.	-	2	2
Тема 21. Лікарські рослини і фітотерапія в стоматології.	-	2	2
Тема 22. Лікарські рослини і фітотерапія в акушерстві і гінекології.	-	2	2
Тема 23. Лікарські рослини і фітотерапія в педіатрії.	-	-	2
Тема 24. Лікарські рослини і фітотерапія в онкології.	-	2	2
Тема 25. Лікарські рослини і фітотерапія в дерматології і косметології.	-	2	2
Тема 26. Лікарські рослини для профілактики і фітотерапія променевої хвороби.	-	-	2
Тема 27. Лікарські рослини і фітотерапія гіпо- і авітамінозів.	-	2	2
Тема 28. Основи дієтотерапії. Фітодієтика, фітогігієна, фітобальнеологія, фітодизайн, фітоніринг.	-	-	2
Тема 29. Основи і принципи ароматерапії	-	-	2
Усього годин 90 / 3,0 кредити ECTS	10	34	46
Підсумковий контроль	Залік		

4. Тематичний план лекцій

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин
1.	Поняття про фітотерапію. Основні положення сучасної фітотерапії. Історичні етапи розвитку фітотерапії. Основні принципи і завдання сучасної фітотерапії. Сучасні проблеми фітотерапії. Переваги і	2

	недоліки фітотерапевтичних засобів. Сучасний стан виробництва рослинних препаратів.	
2.	Основні ресурси фітотерапії. Правила заготівлі, сушіння рослинної сировини. Способи стабілізації ЛРС. Зберігання і контроль якості ЛРС.	2
3.	Хімічні та фармакологічні аспекти застосування лікарських рослин. Роль біологічно активних речовин у життєдіяльності організму та його оздоровленні. Взаємозв'язок між хімічною структурою БАР і фармакологічною дією ЛРС.	2
4.	Способи використання фітозасобів. Лікарські форми з рослинної сировини та їх технологія, способи приготування лікарських засобів з сухої і свіжої ЛРС.	2
5.	Основні правила і принципи складання рецептури зборів і чаїв, їх аналіз. Принципи формування фітокомпозицій. Фітозасоби загальної дії. Особливості методів, форм та засобів фітотерапії у нетрадиційній медицині. Народні способи приготування фітотерапевтичних лікарських форм.	2
	Всього	10

5. Тематичний план практичних занять

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин
1.	Отруйні і сильнодіючі рослини у фітотерапії. Діагностика отруйних домішок у фітозасобах. Принципи надання допомоги при отруєннях рослинами.	2
2.	Лікарські рослини і фітотерапія алергійних захворювань.	2
3.	Лікарські рослини і лікарська рослинна сировина, які впливають на імунітет.	2
4.	Лікарські рослини і фітотерапія неврозів.	2
5.	Лікарські рослини і фітотерапія захворювань серцево-судинної системи.	2
6.	Лікарські рослини і фітотерапія захворювань органів дихання	2
7.	Лікарські рослини і фітотерапія захворювань ЛОР-органів.	2
8.	Лікарські рослини і фітотерапія захворювань шлунково-кишкового тракту.	2
9.	Лікарські рослини і фітотерапія захворювань печінки і жовчних шляхів.	2
10.	Лікарські рослини і фітотерапія захворювань нирок і сечовидільних шляхів.	2
11.	Лікарські рослини і фітотерапія ендокринних і обмінних захворювань.	2
12.	Лікарські рослини і фітотерапія в офтальмології.	2
13.	Лікарські рослини і фітотерапія у стоматології.	2
14.	Лікарські рослини і фітотерапія в акушерстві та гінекології.	2
15.	Лікарські рослини і фітотерапія в онкології.	2
16.	Лікарські рослини і фітотерапія в дерматології і косметології.	2
17.	Лікарські рослини і фітотерапія гіпо- і авітамінозів.	2
	Всього	34

6. Тематичний план самостійної роботи студентів

№ з/п	ТЕМА	Кількість	Вид
-------	------	-----------	-----

		годин	контролю
1.	Тема 1. Поняття про фітотерапію, її значення і місце в сучасній медицині. Історія розвитку, організація та загальні питання фітотерапії. Основні принципи і завдання сучасної фітотерапії.	1	Поточний контроль на практичних заняттях
2.	Тема 2. Основні сировинні ресурси фітотерапії. Правила заготівлі, сушіння рослинної сировини. Способи стабілізації ЛРС. Зберігання і контроль якості ЛРС. Стандартизація ЛРС і фітозасобів, види АНД на ЛРС.	1	
3.	Тема 3. Біологічно активні речовини лікарських рослин. Взаємозв'язок між хімічним складом і фармакологічною дією ЛРС.	1	
4.	Тема 4. Отруйні і сильнодіючі рослини у терапії різних захворювань.	1	
5.	Тема 5. Лікарські форми з рослинної сировини та їх технологія.	1	
6.	Тема 6. Способи використання фітозасобів	1	
7.	Тема 7. Принципи формування фітокомпозицій. Фітозасоби загальної дії	1	
8.	• Тема 8. Загальні принципи застосування фітотерапії. Показання та протипоказання до включення фітозасобів у комплексне лікування хворих різного профілю	1	
9.	Тема 9. Лікарські рослини і лікарська рослинна сировина, які впливають на імунітет.	1	
10.	Тема 10. Лікарські рослини і фітотерапія алергійних захворювань.	1	
11.	Тема 11. Лікарські рослини і фітотерапія неврозів.	1	
12.	Тема 12. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань серцево-судинної системи.	2	
13.	Тема 13. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань кровоносної та лімфатичної систем.	2	
14.	Тема 14. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань органів дихання	2	
15.	Тема 15. Лікарські рослини і фітотерапія в оториноларингології.	1	
16.	Тема 16. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань шлунково-кишкового тракту.	2	
17.	Тема 17. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань печінки і жовчних шляхів.	2	
18.	Тема 18. Лікарські рослини і фітотерапія захворювань нирок і сечовидільних шляхів.	2	
19.	Тема 19. Лікарські рослини і фітотерапія ендокринних і обмінних захворювань.	2	
20.	Тема 20. Лікарські рослини і фітотерапія в офтальмології.	2	
21.	Тема 21. Лікарські рослини і фітотерапія в стоматології.	2	
22.	Тема 22. Лікарські рослини і фітотерапія в акушерстві і гінекології.	2	
23.	Тема 23. Лікарські рослини і фітотерапія в педіатрії.	2	
24.	Тема 24. Лікарські рослини і фітотерапія в онкології.	2	
25.	Тема 25. Лікарські рослини і фітотерапія в дерматології і косметології.	2	

26.	Тема 26. Лікарські рослини для профілактики і фітотерапія променевої хвороби.	2	
27.	Тема 27. Лікарські рослини і фітотерапія гіпо- і авітамінозів.	2	
28.	Тема 28. Основи дієтотерапії. Фітодієтика, фітогігієна, фітобальнеологія.	2	
29.	Тема 29. Основи і принципи ароматерапії	2	
	Всього	46	

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання з дисципліни можуть включати написання оглядів, рефератів, коротких повідомлень в межах теми практичного заняття, тем самостійної роботи або інших питань (вивчення видів лікарських рослин, які використовуються нетрадиційною медициною, опрацювання нормативними документами, які регламентують принципи належної практики культивування і збору лікарських рослин (GACP) для використання рослинної сировини у фармації, використання продуктів бджільництва традиційною та нетрадиційною медициною тощо) з наступним виступом перед аудиторією з метою ознайомлення студентів і подальшого обговорення

8. Методи навчання

Згідно з навчальним планом заняття забезпечуються такими видами і формами навчання, як: а) лекції; б) практичні заняття; в) самостійна робота студентів (СРС).

Теми *лекційного курсу* розкривають питання історії розвитку фітотерапії, приділено увагу вивченню основних принципів і правил застосування лікарських рослин і фітозасобів, фармакодинаміці біологічно активних речовин, сировинним ресурсам фітотерапії, правилам складання рецептури фітотерапевтичних лікарських форм, їх технології. Також розкриваються проблемні питання фітотерапії, враховуючи нові документи ВООЗ, вимоги стандартів ЄС, викладення інформації щодо лікарських рослин, які мають широке застосування у медичній практиці, сучасний стан виробництва фітозасобів та біологічно активних добавок.

Лекції забезпечені мультимедійними презентаційними матеріалами, а також проводяться з використанням таблиць, гербарію лікарських рослин, зразків лікарської рослинної сировини та лікарських засобів рослинного походження.

Практичні заняття передбачають розгляд та обговорення основних теоретичних питань теми, набуття практичних навичок та умінь зі складання прописів зборів, розробки складу, обґрунтування виготовлення фітотерапевтичних лікарських форм оптимальних при певному захворюванні, встановлення ідентичності ЛРС, засвоєння питань застосування лікарської рослинної сировини і фітозасобів при серцево-судинних захворюваннях, хворобах шлунково-кишкового тракту, печінки і жовчних шляхів, нирок, органів дихання, ЦНС, в акушерстві і гінекології, офтальмології, оториноларингології, дерматології, педіатрії, онкології, при алергічних станах, гіпо- та авітамінозах. Також згідно програми студенти будуть ознайомлені з новими зарубіжними фітотерапевтичними засобами і тенденціями фітотерапії в окремих країнах – Польщі, Франції, Німеччини, США, Японії та ін. При проведенні практичних занять програмою передбачено використання гербарію, зразків сировини та АНД.

Під час виконання *самостійної роботи* студенти використовують систему навчально-методичних засобів, передбачених програмою, а саме:

- підручники;
- навчальні та методичні посібники;
- методичні рекомендації;
- конспекти лекцій;
- відповідну наукову і періодичну літературу
- Web-сторінки пошукової мережі „Internet”

Самостійна робота може виконуватися у бібліотеці університету, навчальних кабінетах кафедри та в домашніх умовах. Студент може звернутися до викладача за консультацією з незрозумілих питань, що виникають при вивченні дисципліни і виконанні

самостійної роботи, особливо опрацювання окремих тем програми та об'єктів, які передбачені тільки для самостійного вивчення і не виносяться на лабораторний практикум.

9. Методи контролю

При вивченні навчальної дисципліни «Лікарські рослини і фітотерапія» застосовують такі види контролю: поточний контроль, підсумковий контроль.

Поточна навчальна діяльність студентів контролюється на практичних заняттях та під час індивідуальної роботи викладача зі студентом відповідно до тематики занять. Формами контролю є тестування, перевірка рівня набутих практичних навичок та вмінь оцінити отримані результати, усне індивідуальне опитування.

Підсумковий контроль здійснюється після виконання студентом навчального плану. Формою підсумкового контролю з дисципліни «Лікарські рослини і фітотерапія» відповідно до навчального плану є залік.

10. Поточний контроль студентів здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку засвоєння студентами навчального матеріалу. При оцінюванні поточної діяльності студента застосовуються види об'єктивного контролю теоретичної і практичної підготовки студентів. Поточна навчальна діяльність контролюється на практичних заняттях на початку шляхом тестування (10 тестових завдань різного рівня складності) (контроль теоретичної підготовки) і в кінці - шляхом перевірки правильності виконаних завдань, визначення рівня набутих практичних навичок зі складання прописів зборів, розробки складу, обґрунтування та виготовлення фітотерапевтичних лікарських форм оптимальних при певному захворюванні, встановлення ідентичності ЛРС, засвоєння питань застосування лікарської рослинної сировини і фітозасобів під час усного опитування і зарахування протоколу (контроль практичної підготовки).

10.1. Оцінювання поточної навчальної діяльності. Під час оцінювання поточної навчальної діяльності, при засвоєнні кожної теми враховуються усі види робіт, передбачені цією навчальною програмою. Студент отримує оцінку з кожної теми за 4-ри бальною (традиційною) шкалою («5», «4», «3», «2») з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання:

Відмінно («5»). Студент правильно відповів на 100-90 % тестів формату А. Правильно, чітко, логічно і повно відповідає на стандартизовані питання поточної теми, включно з питаннями лекційного курсу і самостійної роботи. Тісно пов'язує теорію з практикою і правильно демонструє виконання (знання) практичних навичок. Вільно читає результати аналізів, вирішує ситуаційні задачі підвищеної складності, вміє узагальнювати матеріал, володіє методами хімічного аналізу. Лабораторна робота виконана в повному обсязі і студент вільно і правильно пояснює проведені дослідження та дає їм оцінку.

Добре («4»). Студент правильно відповів на 70-89 % тестів формату А, правильно і повністю відповідає на стандартизовані питання поточної теми, лекційного курсу і самостійної роботи. Демонструє виконання (знання) практичних навичок. Правильно використовує теоретичні знання при вирішенні практичних завдань. Вміє вирішувати легкі і середньої складності ситуаційні задачі. Володіє необхідними практичними навиками і прийомами їх виконання в обсязі, що перевищує необхідний мінімум. Лабораторна робота виконана з несуттєвими помилками, але студент правильно пояснює дослідження і дає їм оцінку.

Задовільно («3»). Студент правильно відповів на 50-69% тестів формату А. Неповно, за допомогою додаткових питань, відповідає на стандартизовані питання поточної теми, лекційного курсу і самостійної роботи. Не може самостійно побудувати чітку, логічну відповідь. Під час відповіді і демонстрації практичних навичок студент робить помилки. Студент вирішує лише найлегші задачі, володіє лише обов'язковим мінімумом методів дослідження. Лабораторна робота виконана з помилками, студент не може в повному обсязі пояснити проведені дослідження.

Незадовільно («2»). Студент відповів на менше, ніж 50 % тестів формату А. Не знає матеріалу поточної теми, не може побудувати логічну відповідь, не відповідає на додаткові запитання, не розуміє змісту матеріалу. Під час відповіді і демонстрації практичних навичок

робить значні, грубі помилки. Лабораторна робота не виконана або студент не може пояснити проведені дослідження.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання

При вивченні дисципліни «Лікарські рослини і фітотерапія» формою підсумкового контролю відповідно до навчального плану є залік.

Семестровий залік – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни «Лікарські рослини і фітотерапія» виключно на підставі результатів виконання ним усіх видів навчальних робіт, передбачених робочою навчальною програмою. Семестровий залік виставляється за результатами поточного контролю, тобто базується на результатах поточної навчальної діяльності та виражається за двобальною шкалою «зараховано» або «не зараховано». Для зарахування студент має отримати за поточну навчальну діяльність бал не менше 60% від максимальної суми балів з дисципліни (120 балів).

12. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти:

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни становить 120 балів.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми.

Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{CA \times 200}{5}$$

Для зручності наведено таблицю перерахунку за 200-бальною шкалою.

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для отримання заліку з дисципліни «Лікарські рослини і фітотерапія»

4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	120
4.95	119
4.91	118
4.87	117
4.83	116
4.79	115
4.75	114
4.7	113
4.66	112
4.62	111
4.58	110
4.54	109
4.5	108

4-бальна шкала	200-бальна шкала
4.45	107
4.41	106
4.37	105
4.33	104
4.29	103
4.25	102
4.2	101
4.16	100
4.12	99
4.08	98
4.04	97
3.99	96
3.95	95

4-бальна шкала	200-бальна шкала
3.91	94
3.87	93
3.83	92
3.79	91
3.74	90
3.7	89
3.66	88
3.62	87
3.58	86
3.54	85
3.49	84
3.45	83
3.41	82

4-бальна шкала	200-бальна шкала
3.37	81
3.33	80
3.29	79
3.25	78
3.2	77
3.16	76
3.12	75
3.08	74
3.04	73
3	72
Менше 3	Недостатньо

Самостійна робота студентів оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на самостійну роботу, контролюється при підсумковому контролі.

Бали з дисципліни «Лікарські рослини і фітотерапія» незалежно конвертуються як в шкалу ECTS, так і в 4-бальну (національну) шкалу. Бали шкали ECTS у 4-бальну шкалу не конвертуються і навпаки.

Бали студентів з урахуванням кількості балів, набраних з дисципліни ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Оцінка ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10 % студентів
B	Наступні 25 % студентів
C	Наступні 30 % студентів
D	Наступні 25 % студентів
E	Останні 10 % студентів

Ранжування з присвоєнням оцінок „A”, „B”, „C”, „D”, „E” проводиться для студентів даного курсу, які навчаються за цією спеціалізацією і успішно завершили вивчення дисципліни. Студенти, які одержали оцінки FX, F (“2”) не вносяться до списку студентів, що ранжуються. Студенти з оцінкою FX після перескладання автоматично отримують бал „E”.

Бали з дисципліни “Лікарські рослини і фітотерапія” для студентів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну 4-ри бальну шкалу за абсолютними критеріями, які наведено нижче у таблиці:

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
Від 170 до 200 балів	5
Від 140 до 169 балів	4
Від 139 балів до 122 балів	3
Нижче 122 балів	2

Оцінка ECTS у традиційну шкалу не конвертується, оскільки шкала ECTS та чотирибальна шкала незалежні.

Об’єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів перевіряється статистичними методами (коефіцієнт кореляції між оцінкою ECTS та оцінкою за національною шкалою).

13. Методичне забезпечення

Навчальний контент дисципліни «Лікарські рослини і фітотерапія» включає: конспект або мультимедійний виклад лекцій, календарно-тематичні плани лекцій, практичних занять, самостійної роботи, питання, задачі, переліки, завдання для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь студентів тощо; робочі програми, підручники, атласи, навчальні та навчально-наочні посібники, конспекти лекцій, методичні рекомендації, збірники тестів, відеоматеріали, електронні ресурси, презентації лекцій, наочні матеріали (таблиці, навчальні фотоматеріали, демонстративні гербарії лікарських рослин, зразки ЛРС, ЛЗ рослинного походження, настінні стенди), кафедральна бібліотека основної, додаткової та довідкової літератури, білети для поточного контролю.

Для покращення навчально-методичного забезпечення дисципліни «Лікарські рослини і фітотерапія» використовуються у навчальному процесі як навчальні матеріали до занять навчально-методичні посібники, навчальні посібники, методичні рекомендації підготовлені викладачами кафедри.

14. Рекомендована література

Основна (базова):

1. Андрашко Ю.В. Застосування лікарських рослин у дерматології та косметології / Ю.В.Андрашко, Т.В.Святенко, С.В.Вольбин [та ін.] – Дніпропетровськ, 2010. – 152с.
2. Грига І. В. Фітотерапія: навчальний посібник для студентів вищих медичних та фармацевтичних закладів України IV рівня акредитації / І. В. Грига, В. І. Грига ; Ужгород. нац. ун-т, мед. ф-т. - Ужгород : Ліра, 2008. - 487 с.

3. Велика енциклопедія народної медицини /укладачі І.Алексєєв, А.Діброва. – Донецьк: ТОВ «Глорія Трейд», 2011. – 704с.
4. Державна Фармакопея України: в 3 т. / Державне підприємство “Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів”. — 2-е вид. — Харків: Державне підприємство “Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів”, 2014. – Т. 3. – 732 с.
5. Кобзар А.Я. Фармакогнозія в медицині. – К.: Медицина, 2007. – 544 с.
6. Ковальов В.М., Павлій О.І., Ісакова Т.І. Фармакогнозія з основами біохімії рослин / За ред. проф. В.М. Ковальова. – Харків: Прапор, вид-во НФАУ, 2000.-704 с.
7. Лихочвор В.В., Борисюк В.С., Дубковецький С.В., Онищук Д.М. Лікарські рослини. – Львів: «Українські технології», 2003. – 265с.
8. Лікарські засоби рослинного походження у клінічній практиці і народній медицині / Т.П. Гарник, Л.В. Андріюк, В.М. Князевич [та ін.] – Житомир, 2017. – 500с.
9. Лікарські рослини і фітотерапія (фітотерапевтична рецептура): навч. посіб. /Л.В.Бензель, Р.С.Дармограй, П.В.Олійник, І.Л.Бензель. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 400 с.
10. Лікарські рослини. Енциклопедичний довідник / За ред А.М.Гродзінського. - Київ: вид. Українська енциклопедія, 1992.
11. Основи фармакогнозії і фітотерапії : навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівня акредитації / Т. П. Гарник [та ін.] ; Київський медичний університет УАНМ та ін. - Житомир : Рута, 2015. - 432 с.
12. Основи фітотерапії і гомеопатії / О.І. Волошин, В.Л.Васюк, Н.М. Малкович, Б.П.Сенюк. – Вишніця: Черемош, 2011. – 628с.
13. Практикум з ідентифікації лікарської рослинної сировини / В.М. Ковальов, С.М. Марчишин, О.П. Хворост, Т.І. Ісакова, А.М. Ковальова та ін.; за ред. В.М. Ковальова, С.М. Марчишин ; Нац. фармац. ун-т, Терноп. держ. мед. ун-т ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України. - Тернопіль : Укрмедкн., 2014. - 263 с.
14. Середа П.І., Максютіна Н.П., Давтян Л.Л. Фармакогнозія. Лікарська рослинна сировина та фітозасоби /За загальною редакцією професора П.І.Середа. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2006. – 352 с.
15. Солодовниченко Н.М., Журавльов М.С., Ковальов В.М. Лікарська рослинна сировина та фітопрепарати: Навч. посіб. з фармакогнозії з основами біохімії лікар. рослин для студ. вищих фарм. навч. закладів III-IV рівнів акред. (2-е вид.) – Х.: Вид-во НФаУ; МТК-книга, 2003. – 408 с.
16. Сучасна фітотерапія : навч. посіб. / С. В. Гарна, І. М. Владимірова, Н. Б. Бурд [та ін.]. – Харків : Друкарня Мадрид, 2016. – 580 с.
17. Фітотерапія в кардіології: навч. посібник / Ю. І. Корнієвський, О. В. Крайдашенко, М. П. Красько, Н. Ю. Богуславська, В. Г. Корнієвська. - Запоріжжя: Вид-во ЗДМУ, 2017. – 470 с.
18. Фітотерапія в онкології: навчальний посібник [для використання студентами 5-6 курсів, лікарями-інтернами вищих медичних навчальних закладів III-IV рівня акредитації та викладачами, бакалаврами, лікарями....] / Ю. І. Корнієвський [та ін.]. - Запоріжжя : Карат, 2016. - 418 с.
19. Чекман І.С. Клінічна фітотерапія. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 552 с.
20. Barnes J., L. A. Anderson, J. D. Phillipson. Herbal Medicines. 3rd edn. - London, Chicago: Pharmaceutical Press, 2007. – 710 p.
21. Braun L., M. Cohen. Herbs and Natural Supplements. An Evidence-Based Guide. 2nd edn.- Australia: Churchill Livingstone, Elsevier, 2007. – 1597 p.
22. Gruenwald J., Th. Brendler, Ch. Jaenicke (sc. eds.). PDR for Herbal Medicines. - Montvale, NJ: Medical Economics Company, 2000. – 858 p.
23. Kaufman P. B., L. J. Cseke, S. Warber, *et al.* Natural Products from Plants. - Boca Raton, New York, London, Tokyo: CRC Press, 1999. – 309 p.
24. Max Wichtl Herbal drugs and Phytopharmaceuticals, 3-rd ed. – medpharm, Scientific Publishers Stuttgart, 2004. – 704 p.
25. Penelope Ody Wielki zielnik medyczny. – Bielsko-Biała: Wydawnictwo “DEBIT”, 1993. – 192 s.

26. Wichtl M. (ed.). Herbal Drugs and Phytopharmaceuticals: A Handbook for Practice on a Scientific Basis. 3rd ed. – Stuttgart: Medpharm GmbH Scientific Publishers, 2004. – 704 p.

Допоміжна:

1. Гулько Р.М. Словник лікарських рослин світової медицини. – Львів: Ліга-Прес, 2005. – 506 с.
2. Ластухін Ю.О. Хімія природних органічних сполук: Навч. посібник. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2005. – 560с.
3. Мінарченко В.М., Тимченко І.А. Атлас лікарських рослин України (хронологія, ресурси та охорона). – К.:Фітосоціоцентр, 2002. – 172с.
4. Рослини дарують здоров'я: Фітотерапевтичний енциклопедичний довідник /Д.А.Орач, О.Д.Орач; За ред. К.В.Форманчука. – Львів: Аверс, 2007. – 568 с.
5. Фармацевтична енциклопедія / Голова ред. ради В.П.Черних. – К.: “МОРІОН”, 2005. – 848 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Державний реєстр лікарських засобів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.drlz.com.ua/>
2. Комpendіум лікарські препарати 2023 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://compendium.com.ua/uk/>